

Therapie met honden voor ouderen met een CVA op een revalidatie afdeling

Afstudeeronderzoek

Yoska Oolbekkink

9-8-2021

Diergezondheid en -Management

Auteur: Yoska Oolbekkink

Studentnummer: 3018990

Emailadres: 3018990@aeres.nl

Opleiding: Dier- en veehouderij B

Major: Diergezondheid en -management

Afstudeerdocent: Loes Spit

Vianen, 9-8-2021

Voorwoord

Om mijn huidige studie af te sluiten heb ik mijn scriptie geschreven over ‘de behoefte van het inzetten van honden bij het revalideren van ouderen met een CVA bij stichting Zorgspectrum’. Deze scriptie is geschreven in het kader van de HBO opleiding, Diergezondheid en -management vanuit de Aeres Hogeschool te Dronten en in samenwerking met stichting Zorgspectrum.

Op dit moment ben ik werkzaam bij stichting Zorgspectrum op de revalidatie afdeling en kom ik elke dag in aanraking met ouderen die een CVA hebben gehad en hiervan herstellen, zodat zij weer goed genoeg kunnen functioneren om naar huis te kunnen. Dit heeft mij er toe aangezet om mijn scriptie te schrijven die aansluit op mijn huidige werkzaamheden en de cliënten waarmee ik werk. Daarnaast heeft mijn moeder een aantal jaren geleden een CVA gehad, met gelukkig niet al te ernstige gevolgen, maar hierdoor sprak dit onderwerp mij wel erg aan.

Bij deze wil ik graag mijn begeleider Loes Spit bedanken voor de steun en het zetje dat ik nodig had om mijn scriptie en studie af te ronden, zodat ik verder kan bouwen aan mijn toekomst. Daarnaast wil ik ook stichting Zorgspectrum bedanken voor de medewerking en het meedenken om deze scriptie goed af te ronden.

Yoska Oolbekkink

Vianen, 9 augustus 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	5
Summary	6
Inleiding	7
Materiaal en methode	12
Resultaten	14
Discussie.....	16
Conclusie en aanbevelingen	18
Conclusie	18
Aanbevelingen.....	18
Bronnenlijst	20
Bijlagen	23
Bijlage 1 Interview vragen	23
Bijlage 2 Uitgewerkte interviews	24
Interview 1 Verpleegkundige	24
Interview 2 Arts.....	27
Interview 3 Manager afdeling	29
Interview 4 Fysiotherapeut.....	31
Bijlage 3 Uitwerking codering	33
Checklist schriftelijk rapporteren	35

Samenvatting

Mensen zijn al jarenlang in het gezelschap van honden en werken nauw met ze samen. Tegenwoordig worden honden steeds meer ingezet voor therapeutische doeleinden zowel nationaal als internationaal. Er zijn al veel onderzoeken gedaan die meten wat het effect van honden op mensen is en dan met name op ouderen. Doordat mensen steeds ouder worden ‘vergrijsd’ de samenleving in Nederland. Ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking is ouder dan 50 jaar. Hierdoor neemt het aantal mensen dat langdurig zorg nodig heeft toe door stijgingen van bepaalde aandoeningen. Een van de meest voorkomende aandoeningen onder ouderen is een CVA. Deze aandoening heeft geen lange opname tijd in het ziekenhuis maar wel een lange nazorg, meestal in de vorm van revalidatie. Ouderen ervaren meer complicaties van een CVA dan jongere mensen. Hieronder vallen vaak veel mobiliteitsproblemen en psychische problemen. Hond inzetten tijdens de therapieën in de revalidatie zou hierbij kunnen helpen als extra ondersteuning en motivatie.

Bij stichting Zorgspectrum is er onderzoek gedaan naar de behoefte van het inzetten van honden tijdens de revalidatie van ouderen met een CVA. Dit is gedaan omdat, als deze stichting er behoefte aan heeft, wellicht andere stichtingen ook gebruik willen gaan maken van honden als hulpmiddel tijdens de revalidatie. Zeker omdat bewezen is dat honden een positief effect hebben op mensen en dan met name ouderen.

Om de behoefte te meten zijn er semigestructureerde interviews gehouden met 4 medewerkers van de revalidatieafdeling van Zorgspectrum. De manager van de afdeling, een arts, een verpleegkundige en een fysiotherapeut.

Er kan geconcludeerd worden dat er wel een uitgedacht plan gemaakt moet worden hoe de honden worden ingezet, met goed overleg tussen de medewerkers, maar zolang de behoefte van de cliënten in acht wordt genomen en er positieve verbeteringen worden geconstateerd, er een behoefte is om honden in te zetten tijdens therapieën zoals bij fysiotherapie.

Aanbevolen wordt om de medewerkers goed te informeren en deze achtergrond informatie te geven over het wetenschappelijk bewijs van het effect van honden en over de stichting waarmee eventueel samengewerkt gaat worden.

Tot slot wordt er aanbevolen om nader onderzoek te doen naar het effect van honden in therapieën in verband met de verblijfsduur van cliënten op een revalidatie afdeling. Daarnaast kunnen er nog onderzoeken gedaan worden naar het effect van honden op ouderen met een CVA.

Summary

People have been in the company of animals for years and work together very closely. These days dogs are being used more often for therapeutic purposes both national and internationally. This is because of many researches that have been done about the effect dogs have on humans and especially on the elderly. Because people are becoming older there has been a rise of the elderly population in the Netherlands. About half of the entire population is 50 years or older. Because of this the amount of people that need long-term care rises because of elderly related diseases. One of the most common diseases among the elderly is a stroke. This condition does not require a long stay in the hospital but does require a long period of aftercare, most of the time in the form of rehabilitation. The elderly experience more complications of a stroke than younger people. This often includes many mobility and psychological problems. Using dogs during the rehabilitation therapy could help and provide extra support and motivation.

Research has been done on the need of using dogs during therapy in the rehabilitation process of elderly with a stroke at Stichting Zorgspectrum. This has been done because if Stichting Zorgspectrum has a need for this that other foundations also might want to make use of dogs as a tool during therapy. Especially because there is proof that dogs have a positive effect on humans and mainly the elderly

To measure the needs semi structured interviews have been held with 4 employees of the rehabilitation department. This has been done with the manager of the department, a doctor, a nurse and a physical therapist.

There can be concluded that a thought out plan has to be executed about how the dogs are going to be used in good consultation between employees, but as long as the needs of the clients are taken into account and positive improvements are being detected there is a need to use dogs during therapies in particular physical therapy.

Recommendations are to give the employees background information about the scientific proof of the effect of dogs and information about the foundation that may be co-operated with.

Finally there will be recommended to do further research about the effects of dogs in therapy related to duration of stay of the clients in the rehabilitation department. There also could be done more research about the effect that dogs have on the elderly that experienced a stroke.

Inleiding

Mensen zijn al jaren in het gezelschap van honden. In totaal zijn er op dit moment ongeveer 1,9 miljoen honden in Nederland en hebben bijna 20% van alle huishoudens één of meerdere honden (Dibevo, 2021). Sinds honden gedomesticeerd zijn hebben mensen een samenwerkende relatie met deze dieren. Vroeger werden honden voornamelijk ingezet voor bijvoorbeeld jagen, bewaking of als herder. Tegenwoordig houden de meeste mensen honden als huisdier en is er een sterke band opgebouwd tussen mens en dier (Nagasawa et al., 2009). Veel hondeneigenaren geloven niet alleen dat zij hun hond veel liefde en aandacht geven, maar dat zij dit terugkrijgen van hun huisdier. Naast emotionele voordelen is men er achter gekomen dat een hond fysieke en mentale voordelen kan hebben. Dit is de reden dat wetenschappers vele onderzoeken zijn gestart naar deze voordelen (Charry-Sánchez et al., 2018). Een aantal studies hebben bijvoorbeeld laten zien dat het hebben van een hond hartziekte kan voorkomen, depressie kan bestrijden en dat hondeneigenaren gemiddeld actiever zijn dan niet-hondeneigenaren (Dotson & Hyatt, 2008).

Door de positieve ervaringen die mensen hebben, door in het gezelschap van honden te zijn, is men gaan realiseren wat het belang is van de rol die dieren spelen in het leven van de mens. Dieren zijn niet alleen voor gezelschap, maar kunnen ook worden ingezet als therapeut in meerdere soorten gebieden van de geneeskunde. Er worden steeds meer onderzoeken gedaan naar het nut en de effecten die honden kunnen hebben bij het herstellen van ziektes of psychologische aandoeningen. Zelfs de aanwezigheid van een hond in een therapeutische setting kan al effect hebben en positieve emoties oproepen. Dit is niet alleen gunstig voor de mentale staat maar ook de fysieke toestand van een patiënt. Het essentiële component voor het succesvol inzetten van honden is een goede selectie van de dieren, goed getraind personeel die de gezondheid van mens en dier kan observeren en het ontwikkelen van een goed protocol en trainingsprogramma met een realistische planning van meetbare doelen (Munoz Lasa & Franchignoni, 2008).

Om deze reden zijn er stichtingen opgericht die voornamelijk honden bij therapieën inzetten of waarbij honden als ondersteuning in het dagelijks leven dienen. Dit gebeurt zowel nationaal als internationaal. Een grote internationale stichting is de AAI (Animal Assisted Intervention International). Deze stichting vormt een koepel die uit een aantal andere stichtingen bestaat en die elk een eigen doel hebben. Hieronder valt de AAA (Animal Assisted Activities). Dit is een niet medische interventie waarbij gespecialiseerde dierentrainers en dieren op een interactieve manier in aanraking komen met mensen. Hierbij is geen specifiek doel of plan gesteld, maar het heeft wellicht een positief effect op de aanwezigen. Daartegenover worden er bij AAI (Animal Assisted Intervention) en AAT (Animal Assisted Therapy) doelgeoriënteerde en therapeutische activiteiten verzorgd in de gezondheidszorg, educatie, voor begeleiding en bij bepaalde beroepen. Hierbij worden vooral honden ingezet voor verbeteringen in het psychisch, cognitief, gedragsmatig en/of emotioneel functioneren (*Animal Assisted Intervention*, 2021) (Smith et al., 2020). Voorbeelden van grote stichtingen in Nederland die therapiehonden inzetten zijn Stichting Hulphond en Stichting Contacthond.

Een doelgroep waar steeds meer de focus op wordt gelegd tijdens onderzoeken naar de effect van therapiehonden, zijn de ouderen. De gemiddelde leeftijd stijgt en dit brengt ook meerdere ziektes met zich mee die hierbij horen, onder andere een grote toename in dementie bij patiënten of andere cognitieve aandoeningen. Uit deze onderzoeken komen steeds meer positieve effecten naar voren die honden op ouderen hebben (Charry-Sánchez et al., 2018). Er is bijvoorbeeld bij patiënten met dementie een verhoging gezien in motivatie, zelfverzekerdheid en minder problematisch gedrag (Peluso et al., 2018).

In Nederland is op dit moment een vergrijzing gaande. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bestaat Nederland voor de helft van de bevolking uit mensen boven de 50 jaar. Hiervan is ongeveer 19% 65 plus. Het aantal ouderen neemt toe en daarmee het aantal mensen dat zorg nodig heeft. Om er voor te zorgen dat de zorgkosten betaalbaar blijven wordt er meer in langdurige zorg geïnvesteerd. Hierdoor kunnen ouderen langer zelfstandig thuis wonen en komen ze alleen in aanmerking voor een verzorgingshuis wanneer er ernstige gezondheidsproblemen zijn geconstateerd en er dag en nacht zorg nodig is (Verkooijen, 2020). Door het stijgend aantal ouderen en thuiswonende ouderen, stijgt het aantal ziekenhuisopnames. Deze ziekenhuisopnames zijn wel gedaald in verblijfsduur, omdat de techniek in apparatuur is verbeterd en er meer nazorg wordt aangeboden zoals bijvoorbeeld revalidatie. Een van de meest voorkomende aandoening, waardoor ouderen in het ziekenhuis belanden en moeten revalideren, is een Cerebrovasculair accident, afgekort een CVA (Zantinge et al., 2011). In 2018 werden 36.555 mensen ouder dan 65 jaar opgenomen in het ziekenhuis met een CVA (CBS, 2021). Hiervan ging ongeveer 25% naar een (geriatrische) revalidatiekliniek (Hartstichting, 2019).

Een CVA is het afsterven van zenuwweefsel in het brein door een tekort aan zuurstof. Dit komt voornamelijk door een blokkade of scheurtje in een bloedvat in het brein. Een CVA valt te verdelen in drie categorieën: herseninfarct, hersenbloeding en een TIA. (Reece et al., 2014). In ongeveer 80% van de gevallen gaat het dan om een CVA. Bij een infarct ontstaat er een blokkade in een slagader. De oorzaak hiervan is vaak slagaderverkalking. Dit wordt vaker geconstateerd bij ouderen en wordt meestal veroorzaakt door erfelijke aanleg of een ongezonde levensstijl. Bij slagaderverkalking hopen vetachtige stoffen, zoals cholesterol, zich op in de wand van een slagader. Door de verdikking die is ontstaan door de vetachtige stoffen kunnen rode bloedcellen niet goed door de aderen stromen en wordt er een bloedprop gevormd. Dit kan plaatsvinden in heel het lichaam en wordt trombose genoemd. Als dit in het brein plaatsvindt krijgt een deel geen zuurstof omdat de bloedtoevoer stagneert en kan er hersenweefsel afsterven. Een andere mogelijkheid is dat de trombose plaatsvindt in een ander deel van het lichaam, in dit geval vaak bij het hart of de nek en doorschiet naar het brein waar het een bloedvat bereikt en er niet doorheen kan. Dit wordt een embolie genoemd (Hersenstichting, 2020). Een TIA is vergelijkbaar met een herseninfarct, alleen in dit geval zijn de verschijnselen maar van korte duur en is er vaak geen permanente schade. Wel kan een TIA een voorbode zijn van een herseninfarct.

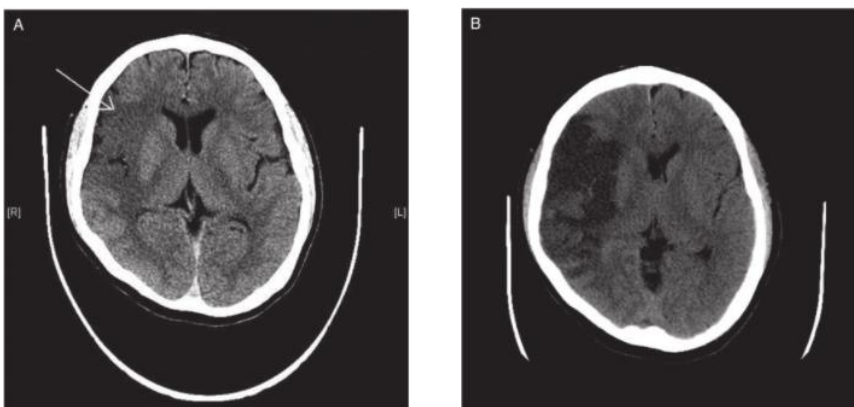
Een andere vorm van een CVA is een hersenbloeding. Hierbij ontstaat er een scheurtje in een bloedvat. Door een hoge bloeddruk kan er veel druk op de wand van het bloedvat komen. Dit kan er voor zorgen dat de wand gaat opzwellen (dit wordt een aneurysma genoemd). Deze kan uiteindelijk scheuren en een bloeding in het brein veroorzaken. Dit lek kan ontstaan in het brein of tussen het brein en de schedel in. Het uitgelekte bloed drukt een deel van het hersenweefsel weg en raakt hierdoor beschadigd (Harvard Health, 2020). Uit een onderzoek van Salvadori et al.(2020) is gebleken dat een hersenbloeding vaak een langere ziekenhuisopname vereist en het herstel langduriger is.

Algemene verschijnselen van een CVA zijn:

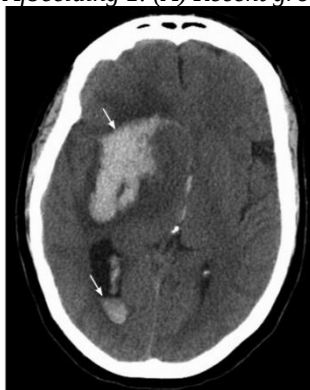
- Verlamming of zwakte in het gezicht, arm of been. Dit komt meestal specifiek voor aan één kant;
- Gedeeltelijk blind worden of een gezichtsveldbeperking;
- Slikproblemen;
- In een verwarde staat zijn. Hierdoor kan het moeilijk zijn om te communiceren of conversaties te begrijpen;

- Moeite hebben met lopen, last hebben van duizeligheid, verlies van balans of coördinatie;
- Een ernstige vorm van hoofdpijn zonder enige aanleiding.

Er zijn meerdere methodes ontwikkeld om te bepalen of er een CVA heeft plaatsgevonden. Naast een algemene anamnese, bloeddrukmeting en een uitgebreid neurologisch onderzoek, wordt er in het geval van een CVA altijd een MRI of CT scan uitgevoerd. Hiermee wordt in beeld gebracht waar de CVA heeft plaatsgevonden en meestal of er sprake was van een infarct of een bloeding. Een MRI geeft via magnetische golven weer hoe het bloed in het brein stroomt en een CT geeft een algemeen beeld weer van het brein. Daarnaast wordt er bloed afgenomen om te kijken of er afwijkende bloedwaarden zijn en er wordt een ECG afgenomen. Dit is een hartfilmpje waarmee kan worden bepaald of er abnormaliteiten zijn die een CVA heeft kunnen veroorzaken, zoals een onregelmatige hartslag (Yew & Cheng, 2015).

Afbeelding 1. (A) Recent grote infarct (B) 36 uur na een infarct (Caplan, 2016)

Afbeelding 2. Een hersenbloeding dat in het brein heeft plaatsgevonden (Yew et al., 2015)

De behandeling hangt af van de ernst van de CVA. Er is geen specifieke behandeling om de bloeding of infarct direct te stoppen of te verwijderen. Wel worden er verschillende medicaties voorgeschreven om de bloeddruk en cholesterol te verlagen en er worden bloedverdunners voorgeschreven om de doorbloeding te verbeteren. Hierdoor neemt de kans op een nieuwe bloeding of infarct af. Bij een aneurysma kan er besloten worden om de zwelling operatief te behandelen om een scheur te voorkomen.

Een CVA kan bij iedereen in een ander hersengebied voorkomen. De gevolgen van een CVA zijn hierdoor erg verschillend. Er zijn gevallen dat iemand alleen cognitieve problemen ondervindt zoals moeite hebben met concentratie, snel vermoeid zijn en geheugenproblemen. Hier is geen intensieve behandeling voor nodig en hier kunnen therapieën voor worden gevolgd zoals bijvoorbeeld

fysiotherapie, logopedie of ergotherapie om deze hersenfuncties te verbeteren, mee om leren gaan en om een nieuwe CVA te voorkomen. In gevallen dat iemand niet in staat is om somatisch of maatschappelijk te functioneren wordt een revalidatie arts ingeschakeld (NHG-Richtlijnen, 2018). Veel voorkomende problemen waar revalidatie voor nodig is zijn problemen met depressie en communiceren, doordat het gebied van het brein, dat verantwoordelijk is voor taal, beschadigd is. In ongeveer 50 tot 60% van de gevallen komt een vorm van verlamming voor. Dit kan alleen een verlamming van een arm of been zijn, maar het kan ook een (bijna) volledige verlamming zijn (Machová et al., 2019). De revalidatiearts bekijkt hoelang de patiënt moet revalideren en wat voor soort therapieën er aan te pas komen om weer zo goed mogelijk in de maatschappij te kunnen functioneren.

Bij revalidatie wordt er actief gewerkt aan het lichamelijk en mentale herstel. In de eerste 3 tot 6 maanden na een CVA kan er in het brein nog het meeste herstel plaatsvinden en tot na ongeveer een jaar kan er nog gedeeltelijk herstel plaatsvinden. De eerste stappen tot revalideren worden vaak al na de eerste 24 uur gezet. Het gaat dan bijvoorbeeld om simpele oefeningen zoals uit bed stappen, wat goed is voor de bloedcirculatie, het voorkomen van trombose, de zuurstof saturatie en het stimuleren van het zenuwstelsel (Knecht et al., 2011) (Billinger et al., 2014). Volgens de richtlijnen van de NVN (Nederlandse Vereniging van Neurologie) moet een patiënt de gelegenheid krijgen om elke dag 40 tot 60 minuten te oefenen met bewegen. Dit kan met of zonder therapeut en bevordert spierkracht, balans, algemene conditie en mobiliteit (Billinger et al., 2014) (Richtlijnendatabase, 2021).

Bij ouderen ontstaan er vaak meer complicaties door een CVA dan bij jongere mensen. In veel gevallen is er al onderliggend lijden en ontstaan er complicaties zoals een delier, trombose, incontinentie en psychische problemen (Knecht et al., 2011). Ouderen hebben er vaak baat bij om specifieke taken aan te leren die mobiliteit geven, zoals aankleden, wassen, lopen met een rollator en sociaal contact maken (Pinter & Brainin, 2012).

Therapieën met honden zou kunnen bijdragen als aanvullende therapie bij ouderen, naast of tijdens de standaard behandelingen bij de revalidatie. Het moment dat iemand een CVA krijgt en naar een revalidatiecentrum wordt gebracht, zou een grote impact kunnen hebben op het stresslevel van de patiënt door te moeten leven in een nieuwe omgeving en onduidelijkheid hoe het herstel gaat lopen. Door een hond in de omgeving te hebben komt er een verhoging van socialisatie, verlaging van stress, spanning en eenzaamheid. Daarnaast zijn er specifieke doelen die bereikt worden, zoals betere motorische vaardigheden, rolstoelvaardigheden en balans (Munoz Lasa & Franchignoni, 2008). Onderzoeken van Cole et al (2007) en Tsai et al. (2010) lieten zien dat de aanwezigheid van een dier de activiteit van het sympathisch zenuwstelsel verlaagt, de hartslagfrequentie en bloeddruk verlaagt, en de kans op cortisol in het bloed vermindert. Hierdoor werd een vermindering van fysieke en mentale stress geconstateerd. Bovendien heeft omgaan met de hond, met name door ernaast te lopen, meerdere voordelen zoals het stimuleren van een betere houding, motivatie en het bevorderen van het maken van de juiste bewegingen (Rondeau et al., 2010). Uit een onderzoek van Motooka et al. (2006) is gebleken dat ouderen minder stress ervaren tijdens het lopen in het bijzijn van een hond. De focus van de ouderen lag constant op praten en aaien van de hond. Hierdoor stabiliseerde de hartslag. Tot slot is bij patiënten die therapie krijgen met honden opgemerkt dat er een langere focus is met het uitvoeren van een activiteit, meer aandacht tonen voor de therapie en meer enthousiasme tonen voor een vervolg in deze therapie. Een simpele activiteit zoals een bal gooien, lopen en praten lijkt beter te gaan (Bernstein et al., 2000). Al deze factoren resulteren in een positieve uitkomst van de revalidatie en wellicht een kortere opname. Het is alleen nog niet feitelijk onderzocht of het inzetten van honden

tijdens therapieën ook daadwerkelijk leid tot een verkort revalidatietraject er kunnen alleen nog conclusies worden getrokken uit literatuur die de voordelen beschrijft (Rondeau et al., 2010).

Op dit moment zet Stichting Contacthond in Nederland getrainde therapiehonden in bij revalidatietrajecten met ouderen. Een gecertificeerde hondenbegeleider komt wekelijks langs met een therapiehond op locatie. Samen met de instelling wordt er een individueel behandelplan en doel opgesteld, met de therapiehond als hulpmiddel (Stichting Contacthond, 2021). Het inzetten van honden tijdens therapieën wordt steeds populairder. Het is alleen niet duidelijk in hoeveel zorgcentra, waar revalidatieafdelingen voor ouderen zijn, gebruik wordt gemaakt van deze vorm van therapie.

Een zorginstelling die nog geen gebruik maakt van honden tijdens de therapie is Stichting Zorgspectrum. Als er bij Stichting Zorgspectrum wellicht behoefte is om honden in te zetten bij therapieën kan er eventueel gekeken worden of meerdere revalidatieafdelingen voor ouderen hier behoefte aan hebben. Vooral als deze ouderen er baat bij hebben. Stichting Zorgspectrum heeft meerdere vormen van zorg en behandelingen voor ouderen. Dit varieert van het aanbieden van woningen voor een vast verblijf, thuiszorg en een tijdelijk verblijf met gespecialiseerde zorg op maat. De instelling is voornamelijk gespecialiseerd in ouderen die herstellend zijn van een CVA of niet aangeboren hersenletsel en hebben hier een eigen revalidatie afdeling voor ingericht. De cliënten die hier tijdelijk verblijven zouden door therapieën met honden wellicht sneller herstellen, met als gevolg dat ze eerder naar huis kunnen. Om te onderzoeken of er bij Stichting Zorgspectrum behoefte is aan therapieën met inzet van honden, is de volgende hoofdvraag opgesteld:

Welke behoefte is er voor het inzetten van honden in de huidige therapieën bij het revalideren van ouderen met een CVA bij Stichting Zorgspectrum?

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen geformuleerd.

- Wat zijn de mogelijkheden binnen de huidige organisatie en het revalidatietraject?
- Hoe kijken de verpleging en de behandelaars naar het inzetten van honden bij therapieën?
- Welke voorwaarden worden er gesteld aan het inzetten van honden bij de therapieën?

Materiaal en methode

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hiervoor werden er semigestructureerde interviews gehouden met vier medewerkers binnen stichting Zorgspectrum om een beeld te krijgen of er een behoefte is om hulphonden in te zetten bij therapieën in het revalidatietraject. Elke medewerker die werd geïnterviewd heeft een andere functie binnen het revalidatietraject en vormen samen de onderdelen om een revalidatie succesvol te laten verlopen. Zo wordt er een volledig beeld gegeven wat de behoefte is om honden in te zetten tijdens therapieën. Er zijn interviews gehouden met de manager van de revalidatieafdeling, een verpleegkundige, fysiotherapeut en de arts van de afdeling.

De interviews zijn gehouden op locatie de Geinsche Hof in Nieuwegein waar de revalidatieafdeling zich bevindt. Daarnaast zijn er audio opnames gemaakt en naderhand woordelijk getranscribeerd en gecodeerd in Excel via open, axiale en selectieve codering. Deze codering kan worden gebruikt om een conclusie te trekken door een samenhang te vinden in de afgenomen interviews.

Om de vertrouwelijkheid van de resultaten te waarborgen is er toestemming gevraagd aan de geïnterviewde medewerkers. In bijlage 1 staan de interviewvragen beschreven. De vragen zijn een leidraad voor het interview, maar er wordt dieper ingegaan op de opgestelde vragen.

Hieronder wordt per deelvraag beschreven waarom de gekozen werknemers zijn geïnterviewd aan de hand van de functie waarin zij werken en hoe zij de deelvragen hebben beantwoordt aan de hand van de interviewvragen.

Wat zijn de mogelijkheden binnen de huidige organisatie en het huidige revalidatietraject?

De manager van de afdeling heeft het beste overzicht van wat er gebeurt op de afdeling, binnen de organisatie, het revalidatietraject en wat er eventueel mogelijk is met kijk op kosten, tijd en beschikbaarheid van het personeel. Daarnaast heeft de manager contact met de managers boven zich en het personeel onder zich. Hierdoor kan overleg plaatsvinden wat mogelijk is en op welke manier.

De fysiotherapeut voert het grootste gedeelte van de behandelingen uit. En als er honden worden ingezet zijn de fysiotherapeuten degene die er het meeste mee te maken krijgen. Deze hebben al een vooropgesteld behandelpplan en moet worden aangepast als er honden worden ingezet tijdens de therapieën. Dit moet een mogelijkheid zijn en hier moeten de fysiotherapeuten wel voor open staan.

De verpleegkundigen en de geriatrische arts geven antwoord op de deelvraag, omdat deze medewerkers inzicht hebben in alle therapieën en bepalen wat voor therapieën er nodig zijn om de cliënt zo goed mogelijk te laten herstellen en daarnaast bepalen of een cliënt baat heeft bij een therapie met honden. De mogelijkheden binnen de huidige organisatie en huidige revalidatie traject worden gevraagd aan de hand van vraag 4 t/m 8.

Hoe kijken de verpleging en behandelaars hiernaar?

De verpleging en de fysiotherapeut zijn de medewerkers die fysiek te maken krijgen met de therapiehonden. De verpleging zorgt voor de cliënten, helpen ze met wassen, aankleden etc. en let op de algemene gezondheid. Bij het laatste zou de hond ook eventueel ingezet kunnen worden. Hier moet de verpleging wel voor openstaan.

De arts komt waarschijnlijk niet direct in contact met de honden maar behandelt wel de cliënten en houdt de verbetering bij en beslist wanneer iemand naar huis kan. De arts moet het vertrouwen hebben dat het toevoegen van honden bij de therapie daadwerkelijk effect heeft op de cliënten.

Omdat de fysiotherapeuten het meest te maken krijgen met de honden, is hun mening van groot belang. Als deze er niet voor open staan kan het niet worden toegevoegd als hulpmiddel aan de therapieën. De deelvraag kan het beste beantwoord worden aan de hand van vraag 3, 6, 7 en 9.

Welke voorwaarden stelt het personeel aan een eventuele inzet van honden?

Deze deelvraag kan worden beantwoord op basis van alle vorige benoemde medewerkers. De verpleging en fysiotherapeuten hebben wellicht meer tijd en bijscholing nodig voor het leren omgaan met de hond en hoe de hond wordt geïmplementeerd in oefeningen/therapie.

De manager moet overzicht houden en zal bepaalde eisen moeten stellen om het proces soepel te laten verlopen voor de hondentrainers, medewerkers en de cliënten.

De arts behandelt de cliënten en let op hun gezondheid. Zijn prioriteit is de cliënt. Om de gezondheid van de cliënten te waarborgen moeten er bepaalde voorwaarden gesteld worden. Aan de hand van vragen 5 en 8 kan deze deelvraag worden beantwoord.

Resultaten

Om de behoefte aan het inzetten van therapie met honden voor ouderen met een CVA op de revalidatieafdeling van Stichting Zorgspectrum te peilen, zijn er semigestructureerde interviews uitgevoerd bij vier verschillende medewerkers van de revalidatieafdeling in het Geinsche Hof. Dit is één van de locaties van Stichting Zorgspectrum. De vier soorten werknemers die zijn geïnterviewd zijn een manager van de revalidatieafdelingen, een arts, een verpleegkundige en een fysiotherapeut. Om verbanden te leggen tussen de antwoorden van de geïnterviewden is er gebruik gemaakt van coderingen die verwerkt zijn in Excel. Deze uitwerking is te vinden in bijlage 3.

Hieronder staan per deelvraag de resultaten weergegeven. Per codering is gekeken welke deelvraag deze kan beantwoorden:

Wat zijn de mogelijkheden binnen de huidige organisatie en het revalidatietraject?

Uit de interviews komt naar voren dat, binnen het revalidatietraject, fysiotherapiesessies de beste mogelijkheden biedt voor het inzetten van honden tijdens therapieën. Fysiotherapie is de meest voorkomende en frequente therapie die de cliënten krijgen. Dit antwoord is gegeven tijdens alle interviews. Onder de fysiotherapie vallen groepssessies en individuele therapieën. De meningen waren verdeeld over welke vorm van therapie het beste past om honden in te zetten binnen het huidige revalidatie traject. De verpleegkundige gaf aan dat de honden het beste ingezet zouden kunnen worden bij een fitnessgroep, terwijl de fysiotherapeut meer neigt naar de individuele therapieën.

Een andere uitkomst is dat alle mogelijkheden eerst goed besproken moeten worden tussen de medewerkers. Er moet een plan worden gemaakt hoe de therapieën worden aangepakt en wat de stichting en de hondentrainer verwacht van de medewerkers. Daarnaast moet in het team besproken worden of iedereen er voor open staat. De manager van de revalidatieafdeling zei in het interview: ‘‘Dus kennis hebben van de stichting, hoe ga je dat aanpakken én met de fysio én met de zorg overleggen hoe zij dat zien. Hoe kunnen we dit op een verantwoorde manier, op een goede manier indelen’’. De fysiotherapeut en de verpleegkundige benoemden ook dat er overleg moet komen tussen de medewerkers om te kijken wat de mogelijkheden zijn.

Hoe kijken de verpleging en de behandelaars naar het inzetten van honden bij therapieën?

Er is voornamelijk naar voren gekomen dat het belang van de cliënten voorop staat. Per revalidatie moet er gekeken worden of het inzetten van een hond past bij de behandeling van de client en of er een affiniteit is met honden. De affiniteit met honden kwam bij elk interview terug. Is dat er niet, dan heeft het geen zin om therapieën uit te voeren in het bijzijn van een hond. De verpleegkundige stelde de mensen voorop, er moet geluisterd worden naar de behoeftes van de mensen. De fysiotherapeut wil alles doen om de client te helpen om beter te worden om zo goed mogelijk te kunnen functioneren in het dagelijks leven en als dat met een hond is staat ze daar voor open.

Positiviteit kwam als belangrijk aspect vaak naar voren in de interviews. Er werd gezegd dat mensen regelmatig een positief momentje halen in het bijzijn van honden. Een dier roept namelijk wat op in de mens. Deze positieve momenten zorgen psychologisch op zijn beurt weer voor een vooruitgang, wat kan leiden tot meer beweging en doorzettingsvermogen. En volgens de arts wellicht ook een korter verblijf op de revalidatieafdeling. De manager van de afdeling zei: ‘‘En dan denk ik in dit proces

waarin ze ook vaak in een rouwproces zitten. Je moet afscheid nemen van lichaamsfuncties dus is het ook fijn dat er zo iets is waar je blij van wordt''

Welke voorwaarden worden er gesteld aan het inzetten van honden bij de therapieën?

Een van de grootste voorwaarden die naar voren is gekomen is dat er een geschikte hond moet komen. De hond mag niet gevaarlijk of onvoorspelbaar zijn en mag ook geen dingen doen die het dier eigenlijk niet mag. De hond zou iemand kunnen omtrekken of laat iemand struikelen. Hierdoor is er valgevaar. Er moet daarnaast ook rekening gehouden worden met hygiëne, bijvoorbeeld omdat de hond gaat kwijlen. Ook zou iemand allergisch kunnen zijn voor het haarverlies van de hond.

Daarnaast is het heel belangrijk dat niet alleen het welzijn van de cliënten wordt gewaarborgd maar ook het welzijn van de honden die eventueel voor therapie worden ingezet. De hond mag zelf ook niet teveel stress ondervinden.

Tot slot moet er volgens alle medewerkers wel genoeg wetenschappelijk bewijs gepresenteerd worden om daadwerkelijk het besluit te nemen om dieren bij de therapie in te zetten. Bijvoorbeeld om erachter te komen of het inzetten van honden tijdens de therapie ook daadwerkelijk de verblijfsduur verkort.

Discussie

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken of er behoefte is om therapie met honden in te zetten bij ouderen met een CVA die op een revalidatieafdeling verblijven. Stichting Zorgspectrum is gekozen om hier de focus op te leggen en de behoefte te meten.

De onderzoeksmethode die gebruikt is zijn semigestructureerde interviews die zijn afgenomen bij 4 verschillende medewerkers binnen Zorgspectrum op de revalidatie afdeling. De manager van de afdeling, de arts van de afdeling, een verpleegkundige en een fysiotherapeut. De methode om verschillende medewerkers te interviewen heeft er voor gezorgd dat er van verschillende kanten perspectief wordt gegeven en er verschillende antwoorden uit de interviews kwamen. Wel hadden er meer interviews gehouden kunnen worden zodat de diversiteit aan antwoorden groter was geweest, met als gevolg een nog beter onderbouwd antwoord op de hoofdvraag.

Hieronder worden kort per deelvraag de belangrijkste resultaten weergegeven en worden de uitkomsten besproken aan de hand van de theoretische achtergrond die eerder zijn beschreven:

Wat zijn de mogelijkheden binnen de huidige organisatie en het revalidatietraject?

De beste mogelijkheid binnen het revalidatietraject is dat de therapie met honden eventueel het beste kan worden ingezet bij de fysiotherapie. Dit komt overeen met wat er in de inleiding is geschreven aangezien daar ook voornamelijk is ingegaan op de vraag waar een hond lichamelijk bij kan helpen en dat door de fysieke aanwezigheid van de hond er meer motivatie is om bepaalde handelingen uit te voeren. Alleen hadden er dus meer interviews uitgevoerd kunnen worden zodat er nog meer soorten behandelaars aan het woord zouden zijn gekomen. Deze therapeuten hadden aan kunnen aangeven hoe hun vak aan zou sluiten op de therapieën met honden. Dit is niet gebeurd.

Verder moet er een goed plan worden gemaakt met alle betrokken medewerkers en de stichting. Hiermee kan worden bepaald wat er binnen het team en binnen de therapieën allemaal mogelijk is en of iedereen er voor openstaat. Dit gaf aan dat er nog niet goed over nagedacht is wat er mogelijk is te veranderen aan de therapieën. Ook heeft de manager van de revalidatieafdeling niet veel te maken met de therapieën die worden uitgevoerd en kan hier weinig invloed op uitoefenen.

Hoe kijken de verpleging en de behandelaars naar het inzetten van honden bij therapieën?

De behoefte van de cliënten is het belangrijkste punt dat naar voren is gekomen bij het afnemen van de interviews. Er moet wel affiniteit met de hond zijn. Er had eventueel een enquête gedaan kunnen worden onder cliënten die op dit moment op de revalidatieafdeling verblijven om te kijken hoe zij denken over het inzetten van honden bij de therapieën.

Daarnaast kwam naar voren dat het gebruik van honden voor een positief momentje zorgt. Deze uitkomst wordt ook ondersteund door het literatuuronderzoek dat is uitgevoerd. Daarin komt ook naar voren dat in het bijzijn van een hond mensen vaak positiviteit ervaren en hierdoor ook een grotere motivatie en meer doorzettingsvermogen voelen.

Welke voorwaarden worden er gesteld aan het inzetten van honden bij de therapieën?

Een voorwaarde die gesteld is, is dat er een geschikte hond moet komen. Dit antwoord had voorkomen kunnen worden door in het begin van het interview een betere achtergrond te geven wat de therapie met honden precies inhoud en hoe het werkt. Hiermee was dan naar voren gekomen dat er geselecteerde honden op locatie komen die daarvoor speciaal getraind zijn met behulp van een opgeleide trainer. Dit geldt ook voor het antwoord dat het welzijn van het dier belangrijk is. En dat het belangrijk is dat er een opgeleide trainer aanwezig is die dat observeert. Wel kwam naar voren dat er gelet moet worden op hygiëne en allergieën.

Tot slot vonden alle medewerkers wel dat er genoeg wetenschappelijk bewijs moest zijn. Dit antwoord komt uit het feit dat deze medewerkers niet tot nauwelijks ervaring hebben met het werken met dieren. En hebben hierdoor ook weinig tot geen kennis van het onderwerp. Er zijn wél veel wetenschappelijke artikelen te vinden van het effect van honden op de mens en voornamelijk op ouderen, maar er is niet veel artikelen te vinden over het effect van honden op ouderen met een CVA. En ook niet of de therapie ook daadwerkelijk effect heeft op de verblijfsduur van de cliënten.

In het interview is ook de hoofdvraag gesteld aan de medewerkers. Dit is gedaan om te peilen of het antwoord op deze vraag overeenkomt met de antwoorden die er op de vorige vragen gegeven zijn. Of dat er extra informatie naar boven komt. Doordat er weinig achtergrond kennis was werd er tijdens de interviews geobserveerd dat de medewerkers steeds dieper in het onderwerp doken. De vraag of er aan therapie met honden behoefte is binnen Stichting zorgspectrum, is daarom ook gesteld in de hoop dat hier een uitgebreider en goed onderbouwd antwoord uit voortkomt.

Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

Binnen stichting Zorgspectrum wordt nog geen gebruik gemaakt van therapie met honden. Het doel van het onderzoek is om te kijken of er bij stichting Zorgspectrum een behoefte is om honden in te zetten bij de therapieën, wellicht als de behoefte er is en de therapieën werken geeft dit een mogelijkheid om behoefteonderzoeken te doen bij andere stichtingen die een revalidatieafdeling voor ouderen hebben.

Na het uitwerken van de deelvragen kan er geconcludeerd worden dat als er therapie op de revalidatie afdeling met honden komt, dat de honden het beste van toepassing zijn bij de fysiotherapie. Alle meewerkende fysiotherapeuten moeten hier voor openstaan. Het belangrijkste is dat de client wordt beschouwd als hoogste prioriteit en er wordt gekeken naar de behoeftes van de client. Er moet een affiniteit zijn met honden anders heeft het geen zin. Wel wordt geconcludeerd dat cliënten positieve momenten halen uit de aanwezigheid van een hond, het psychologische vorderingen geeft en motiverend kan werken. De voorwaarden die worden gesteld zijn dat de honden geschikt moeten zijn, dat er gelet moet worden op hygiëne en allergieën en dat er genoeg wetenschappelijk bewijs moet zijn voor het inzetten van honden tijdens therapieën. De geschiktheid van de hond en het wetenschappelijk bewijs worden deel ontkracht omdat er geschoolde trainers zijn die de therapieën begeleiden. Hiervoor worden honden speciaal geselecteerd en in dit onderzoek is wetenschappelijk bewijs gevonden dat honden wel degelijk effect hebben om de mens.

Het antwoord op de deelvraag: Welke behoefte is er voor het inzetten van honden in de huidige therapieën bij het revalideren van ouderen met een CVA bij Stichting Zorgspectrum?

Er kan geconcludeerd worden dat als er een goed uitgedacht plan wordt gemaakt met goed overleg tussen medewerkers, dat er een behoefte is om de hond als hulpmiddel tijdens de therapieën uit te proberen. Er wordt nog geen definitief antwoord gegeven omdat men achtergrondinformatie mist. Maar zolang de behoefte van de cliënt in acht wordt genomen en er positieve verbeteringen worden geconstateerd, staan de medewerkers van de revalidatieafdeling van Stichting Zorgspectrum er voor open om gebruik te maken van honden bij de therapieën met name de fysiotherapie.

Aanbevelingen

Voor Stichting Zorgspectrum wordt er aanbevolen om een plan te maken waarin achtergrond informatie vermeld staat met wetenschappelijke bewijzen over het effect van honden op ouderen met een CVA en informatie over de desbetreffende stichting. Hierdoor zijn de medewerkers goed geïnformeerd en kan er een beter onderbouwd oordeel gegeven worden wie er gebruik van wil maken en hoe het in zijn werk gaat. Verder moeten in het plan ook alle randvoorwaarden staan met hoe alles wordt aangepakt.

Het wordt daarnaast aanbevolen om nader onderzoek te doen naar het effect van honden in therapieën en daarmee het verband van de verblijfsduur van de cliënten als factor te nemen. Hier is nog geen onderzoek naar gedaan en zou de behoefte om dieren in te zetten in therapieën kunnen vergroten.

Er is ook nog geen specifiek onderzoek gedaan naar de effecten van een hond op ouderen met een CVA. Dit zou nog uitgevoerd kunnen worden. Er zijn wel onderzoeken gedaan naar het effect van

honden op ouderen en het effect van honden op mensen die een CVA hebben ervaren. Hieruit zijn ook de conclusies getrokken uit dit onderwerp.

Bronnenlijst

- Animal Assisted Intervention*. (2021, 13 april). Animal Assisted Intervention International. <https://aai-int.org/aai/animal-assisted-intervention>
- Bernstein, P. L., Friedmann, E., & Malaspina, A. (2000). Animal-Assisted Therapy Enhances Resident Social Interaction and Initiation in Long-Term Care Facilities. *Anthrozoös*, 13(4), 213–224. <https://doi.org/10.2752/089279300786999743>
- Beroerte. (2018). NHG-Richtlijnen. <https://richtlijnen.nhg.org/standaarden/beroerte>
- Beroerte (CVA) - UMC Utrecht. (2021). UMC Utrecht. <https://www.umcutrecht.nl/nl/ziekenhuis/ziekte/beroerte-cva>
- Billinger, S. A., Arena, R., Bernhardt, J., Eng, J. J., Franklin, B. A., Johnson, C. M., MacKay-Lyons, M., Macko, R. F., Mead, G. E., Roth, E. J., Shaughnessy, M., & Tang, A. (2014). Physical Activity and Exercise Recommendations for Stroke Survivors. *Stroke*, 45(8), 2532–2553. <https://doi.org/10.1161/str.0000000000000022>
- Caplan, L. R. (2016). *Caplan's Stroke* (5de ed.). Cambridge University Press.
- Charry-Sánchez, J. D., Pradilla, I., & Talero-Gutiérrez, C. (2018). Animal-assisted therapy in adults: A systematic review. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 32, 169–180. <https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2018.06.011>
- Cole, K. M., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J. (2007). Animal-Assisted Therapy in Patients Hospitalized With Heart Failure. *American Journal of Critical Care*, 16(6), 575–585. <https://doi.org/10.4037/ajcc2007.16.6.575>
- Contacthond | Diensten Revalidatie en Activatie Ouderen. (2021). Contacthond. <https://www.contacthond.nl/diensten/revalidatie-en-activatie-ouderen>
- Dibevo. (2021, 10 februari). coronacrisis-zorgt-voor-piek-in-huisdierbezit. <https://dibevo.nl/pers/coronacrisis-zorgt-voor-piek-in-huisdierbezit>
- Dotson, M. J., & Hyatt, E. M. (2008). Understanding dog-human companionship. *Journal of Business Research*, 61(5), 457–466. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2007.07.019>
- Hartstichting. (2019). Na een beroerte [Brochure]
- Harvard Health. (2020, 17 juni). Hemorrhagic Stroke. https://www.health.harvard.edu/a_to_z/hemorrhagic-stroke-a-to-z
- Hersenstichting. (2020, 27 oktober). Wat is een beroerte? <https://www.hersenstichting.nl/hersenaandoeningen/beroerte>
- Knecht, S., Hesse, S., & Oster, P. (2011). Rehabilitation After Stroke. *Deutsches Aerzteblatt Online*. Published. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2011.0600>
- Machová, K., Procházková, R., Říha, M., & Svobodová, I. (2019). The Effect of Animal-Assisted Therapy on the State of Patients' Health After a Stroke: A Pilot Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(18), 3272. <https://doi.org/10.3390/ijerph16183272>

- Moskowitz, M. A., Lo, E. H., & Iadecola, C. (2010). The Science of Stroke: Mechanisms in Search of Treatments. *Neuron*, 67(2), 181–198. <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2010.07.002>
- Motooka, M., Kennedy, N. L., Koike, H., & Yokoyama, T. (2006). Effect of dog-walking on autonomic nervous activity in senior citizens. *Medical Journal of Australia*, 184(2), 60–63. <https://doi.org/10.5694/j.1326-5377.2006.tb00116.x>
- Munoz Lasa, S., & Franchignoni, F. (2008). The role of animal-assisted therapy in physical and rehabilitation medicine. *European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine*, 44(1), 99–100. <https://www.minervamedica.it/en/getfreepdf/L2VaMDRMNWtpRGc0NEp0ZzBoZXZjdGZkM0RialV1Y3dUY29hcXhvcWhwQkwzRzdqanRCYXU1Nm9oTFZLa2YvNQ%253D%253D/R33Y2008N01A0099.pdf>
- Nagasawa, M., Mogi, K., & Kikusui, T. (2009). Attachment between humans and dogs. *Japanese Psychological Research*, 51(3), 209–221. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5884.2009.00402.x>
- Over KNGF Geleidehonden en onze honden met een missie. (2021). Geleidehond. <https://geleidehond.nl/over-ons/onze-organisatie>
- Peluso, S., De Rosa, A., De Lucia, N., Antenora, A., Illario, M., Esposito, M., & De Michele, G. (2018). Animal-Assisted Therapy in Elderly Patients: Evidence and Controversies in Dementia and Psychiatric Disorders and Future Perspectives in Other Neurological Diseases. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*, 31(3), 149–157. <https://doi.org/10.1177/0891988718774634>
- Pinter, M. M., & Brainin, M. (2012). Rehabilitation after stroke in older people. *Maturitas*, 71(2), 104–108. <https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2011.11.011>
- Reece, J. B., Campbell, N. A., Urry, L. A., Cain, M. L., Cain, M. L., Wasserman, S. A., Minorsky, P. V., & Jackson, R. B. (2014). *Biology*. Pearson Education Limited.
- Revalidatie na herseninfarct/-bloeding - Richtlijn - Richtlijndatabase. (2021). Richtlijndatabase. https://richtlijndatabase.nl/richtlijn/herseninfarct_en_hersenvloeding/revalidatie_na_herseninfarct_-_bloeding.html
- Rondeau, L., Corriveau, H., Bier, N., Camden, C., Champagne, N., & Dion, C. (2010). Effectiveness of a rehabilitation dog in fostering gait retraining for adults with a recent stroke: A multiple single-case study. *NeuroRehabilitation*, 27(2), 155–163. <https://doi.org/10.3233/nre-2010-0592>
- Salvadori, E., Papi, G., Insalata, G., Rinnoci, V., Donnini, I., Martini, M., Falsini, C., Hakiki, B., Romoli, A., Barbato, C., Polcaro, P., Casamorata, F., Macchi, C., Cecchi, F., & Poggesi, A. (2020). Comparison between Ischemic and Hemorrhagic Strokes in Functional Outcome at Discharge from an Intensive Rehabilitation Hospital. *Diagnostics*, 11(1), 38. <https://doi.org/10.3390/diagnostics11010038>
- Smith, C., Bixler, D., George, A., Fusco, N., & DeLuca, A. (2020). A pilot study of animal assisted activity among hospitalized older adults. *Geriatric Nursing*, 41(6), 905–908. <https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2020.06.016>

- Tsai, C. C., Friedmann, E., & Thomas, S. A. (2010). The Effect of Animal-Assisted Therapy on Stress Responses in Hospitalized Children. *Anthrozoös*, 23(3), 245–258.
<https://doi.org/10.2752/175303710x12750451258977>
- Valdés, B. A., & Van der Loos, H. F. M. (2017). Biofeedback vs. game scores for reducing trunk compensation after stroke: a randomized crossover trial. *Topics in Stroke Rehabilitation*, 25(2), 96–113. <https://doi.org/10.1080/10749357.2017.1394633>
- Verkooijen, L. (2020, 14 juli). *Laatste levensjaren tachtigplussers*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2020/laatste-levensjaren-tachtigplussers?onepage=true>
- Wat is een herseninfarct/TIA?* (2021). Radboudumc.
<https://www.radboudumc.nl/patientenzorg/aandoeningen/herseninfarct-tia/wat-is-een-herseninfarct-tia>
- What You Should Know About Cerebral Aneurysms*. (2021). Wwww.Stroke.Org.
<https://www.stroke.org/en/about-stroke/types-of-stroke/hemorrhagic-strokes-bleeds/what-you-should-know-about-cerebral-aneurysms>
- Yew, K. S., & Cheng, E. M. (2015). Diagnosis of Acute Stroke. *American Family Physician*, 91(8), 528–536. <https://www.aafp.org/afp/2015/0415/afp20150415p528.pdf>
- Zantinge, E. M., van der Wilk, E. A., van Wieren, S., & Schoemaker, C. G. (2011). *Gezond ouder worden in Nederland*. RIVM. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270462001.pdf>
- Ziekenhuisopnamen en -patiënten; diagnose-indeling VTV*. (2021, 15 april). CBS.
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84067NED/table?dl=2E009>

Bijlagen

Bijlage 1 Interview vragen

1. *Wat is uw functie binnen Zorgspectrum*
2. *Hoe draagt u bij aan het revalidatietraject?*
3. *Wat zou u ervan vinden om honden te gebruiken binnen het huidige revalidatietraject, levert het wat op?*
4. *Hoe zou therapie met honden passen binnen het huidige revalidatietraject? (bijvoorbeeld alleen bij fysio of inzetten bij alle therapieën? Wie zou hier interesse in hebben?)*
5. *Welke voorwaarden stelt u aan de eventuele inzet van honden?*
6. *Welke positieve punten ziet u?*
7. *Welke negatieve punten ziet u?*
8. *Wat zou u nodig hebben (bijscholing, tijd,) om optimaal gebruik te kunnen maken van honden tijdens uw rol in het revalidatietraject.*
9. *Denkt u dat er een behoefte is binnen Zorgspectrum aan honden die gebruikt worden tijdens de therapie?*

Bijlage 2 Uitgewerkte interviews

Interview 1 Verpleegkundige

Angelica Kwint

1. Wat is uw functie binnen Zorgspectrum

revalidatieverpleegkundige

2. Hoe draagt u bij aan het revalidatietraject?

Wat ik voornamelijk belangrijk vind is dat de mens voorop komt te staan, luisteren naar de mensen en de behoeftes. En daarin in samenspraak met de patiënt en het behandelteam, doelen opstellen en voornamelijk openheid en eerlijkheid. Zorg op maat bij de patiënt. De benaderingswijze pas je aan op de patiënt, waardoor je soms wel 20 benaderingswijzen op een dag gebruikt. En het motiveren en stimuleren van de mensen vind ik heel belangrijk.

3. Wat zou u ervan vinden om honden te gebruiken binnen het huidige revalidatietraject, levert het wat op?

Ik heb een klein beetje vergelijkingsmateriaal ik heb hiervoor op kleinschalig wonen gewerkt met mensen met dementie en daar hadden we ook hulp honden die over de afdeling liepen en ook wel eens bij mensen in bed kwamen liggen. Je zag dat mensen daar echt van op vrolijkte en dus eigenlijk mensen die hun handen niet konden bewegen of konden lopen en de hond zagen en toch een paar stappen konden zetten. Dus ik denk bij het revalidatietraject dat, dat ook een waardevolle toevoeging kan zijn voor mensen die het niet zien zitten of de concentratie niet lang vast kunnen houden dat ze toch geconcentreerder de taak uitvoeren, maar toch ook het mentale want mensen knappen altijd op van dieren omdat ze dieren leuk vinden en toch een positief momentje eruit halen.

4. Hoe zou therapie met honden passen binnen het huidige revalidatietraject? (bijvoorbeeld alleen bij fysio of inzetten bij alle therapieën? Wie zou hier interesse in hebben)

Ik denk dat je per individu moet kijken hoe de revalidatie gaat en ook voornamelijk bij CVA cliënten in moet zetten die het gevoel heeft dat zijn revalidatie stil staat. Wij hebben hier arm en handgroep, fitnessgroep en ik dat dat daarbij belangrijk is dat je het in kan zetten bij een fitnessgroep, omdat dat een best wel intensieve therapie is maar als de hond erbij is durf je toch altijd wat meer je grenzen te verleggen en kan je de hond ook gaan inzetten als therapie. Bijvoorbeeld gaan wandelen met de hond, oefeningen gaan doen met de hond waardoor iemand toch altijd gemotiveerder blijft om naar een fitnessgroep te gaan. Ik denk dat, dat de eerste stap is.

5. Welke voorwaarden stelt u aan de eventuele inzet van honden?

Ik denk niet dat alle honden geschikt zijn voor therapie met honden, maar dat is natuurlijk afhankelijk van jouw visie op een hond of op een kat of überhaupt dieren. Dus ik denk dat dat belangrijk is om uit te zoeken bij de mensen hoe sta je tegenover dieren. En dan is het ook belangrijk dat de therapeut die daar bij betrokken is ook wel een connectie heeft met de hond. Zodat de hond niet dingen gaat doen die hij eigenlijk niet mag doen. Zoals bijvoorbeeld rondjes gaan rennen terwijl er eigenlijk iets anders van verwacht wordt. En ik denk ook dat het heel duidelijk moet zijn bij de mensen dat dit het doel is dat de hond erbij is en dat hij niet voor andere doeleinden gebruikt gaat worden. Dus niet bijvoorbeeld dat familie de hond komt aaien en het moet eigenlijk gezien gaan worden als hulphond en niet als leuke hond voor een afdeling.

6. Welke positieve punten ziet u?

De positieve punten zijn meer beweging, positiviteit en ook dat de hond gaat zorgen voor een stukje doorzettingsvermogen. Ik denk dat dat de drie hoofdlijnen zijn aan positieve punten.

7. Welke negatieve punten ziet u (bijvoorbeeld zoönose, hygiëne)?

Ik ben niet zo van de hygiëne. Een hond heeft bacteriën natuurlijk bij zich en die kan vlooiën hebben en teken hebben, maar wij kunnen allemaal ziektes bij ons dragen dus daar zie ik niet echt een negatief punt in. Ik denk wel dat mensen met een CVA zich best wel kunnen gaan hechten aan dingen of dieren. Dus een negatief punt kan zijn dat iemand met een CVA revalidatie naar huis gaat en in een keer de hond niet meer heeft en dan in een neerwaartse spiraal komt omdat diegene de hond mist. En dat is eigenlijk het grootste negatieve punt die ik heb.

8. Wat zou u nodig hebben (bijscholing, tijd) om optimaal gebruik te kunnen maken van honden tijdens uw rol in het revalidatietraject.

Ik denk niet zo zeer dat je extra tijd nodig hebt voor de therapie, maar ik denk dat het wel belangrijk is dat de therapeuten die met de hond gaan werken ook echt geschoold gaan worden in hoe zet je een hond in, hoe reageert een hond op jou, hoe reageert een hond op de mensen. Dus ik denk dat daar wel een stukje scholing in gaat moeten komen, want ik denk zeker dat niet elke therapeut geschikt is om met een hond therapieën te gaan geven.

9. Hoe help jij mee in de therapieën en op wat voor manier zou jij te maken krijgen met de hond?

Als zorg zijnde begeleiden wij niet echt de therapieën daar zijn echt de praktijkondersteuners voor. Alleen wij hebben als zorg zijnde ook een stukje therapie, want het uit bed gaan is voor sommige mensen als een best wel een grote stap en ik denk zeker dat de hond daar ook ingezet voor kan gaan worden om mensen over die onzekerheid heen te halen.

10. Is er volgens u behoefte binnen Zorgspectrum om honden in te zetten voor therapie?

Ja. Ik vind het voornamelijk ook heel mooi omdat ik het op mijn vorige werk ook gezien heb bij mensen met cognitieve problemen waarbij een hond veel positiviteit kan brengen. Dus ik zou dat ook zeker als toegevoegde waarde hier willen hebben op het werk.

Interview 2 Arts

Erik Tieken

1. Wat is uw functie binnen Zorgspectrum

Mijn functie hier is als Basisarts op de revalidatie afdeling

2. Hoe draagt u bij aan het revalidatietraject?

Ik heb contact met het ziekenhuis en de medische specialist en ik ben eigenlijk de behandelende arts voor alle medische inhoudelijke issues die spelen voor de revalidant.

3. Wat zou u ervan vinden om honden te gebruiken binnen het huidige revalidatietraject, levert het wat op?

Ja ik denk het wel. Ik dat het voor de mensen heel welkom is omdat er is aangetoond dat de stress wordt verminderd. En ik denk voor de mensen hier is het ook echt heel erg leuk en afleiding als je van honden houdt en dieren houdt en is het echt de aanspraak die je maakt. Behalve de stress inductie denk ik dus ook een stukje op psychologisch vlak een toevoeging kan zijn.

4. Hoe zou therapie met honden passen binnen het huidige revalidatietraject? (bijvoorbeeld alleen bij fysio of inzetten bij alle therapieën? Wie zou hier interesse in hebben)

Met name denk ik de fysio ook voor balans etc. Maar ik kan mij het heel goed voorstellen dat een knuffel en therapie hond in tijden dat Corona niet leeft ook wel wenselijk is.

5. Welke voorwaarden stelt u aan de eventuele inzet van honden?

Dat het veilig is. Dus je moet een goede maat hond hebben, de patiënt moet er mee akkoord zijn. Als je angstig bent voor een hond dan gaat het niet op. Ik denk wel dat er genoeg wetenschappelijk bewijs moet zijn. En ook dat het dier zelf ook vriendelijk wordt behandeld dus niet als een oefenapparaat maar als een dier.

6. Welke positieve punten ziet u?

Stressreductie en ik denk dus ook psychologisch gezien dat het gunstig kan zijn

7. Welke negatieve punten ziet u?

Misschien dan toch dat het beest onverwachte dingen kan doen dus dat hij toch bijt of dat hij iemand omtrekt of dat iemand er over struikelt en valt of zorgt voor te veel valgevaar.

Misschien eventueel zoönose of ziet u dat niet perse als negatief punt?

Dat is zeker een negatief punt. Maar bij een huis, tuin en keuken hond weet ik het niet zo goed, want ik ben niet heel thuis in honden. Dus in ieder geval dat ze ontwormt zijn en toch als negatief punt dat een beest toch gestresst raakt. En dat het dierenwelzijn ook heel belangrijk is.

8. Wat zou u nodig hebben (bijscholing, tijd,) om optimaal gebruik te kunnen maken van honden tijdens uw rol in het revalidatietraject.

Als arts weet ik niet of ik perse of ik toegevoegde waarde van een hond heb. Behalve bij sommige patiënten dat is meer op psychologische vlak dus ook en dat je voorruit gang noteert.

9. Denkt u dat er een behoefte is binnen Zorgspectrum aan honden die gebruikt worden bij de therapie?

Vind ik heel lastig. Ik denk dat als er genoeg wetenschappelijk bewijs is dat honden de revalidatie duur verkorten. Dus met andere woorden kortere en betere uitkomsten dan denk ik dat daar wel ruimte voor is.

Interview 3 Manager afdeling

Henriëtte van Woudenberg

1. Wat is uw functie binnen Zorgspectrum

Ik ben Manager Zorg en welzijn van de afdeling TBO (Tijdelijk bij ons) ik heb drie revalidatie units

2. Hoe draagt u bij aan het revalidatietraject?

Ik ben meer faciliterend als leidinggevende. Dus je bent uiteindelijk eindverantwoordelijke voor een goede bezetting. Je stimuleert de samenwerking. Ik ben voorzitter van de MDO (Multidisciplinair overleg) dus ik heb een indirecte bijdrage aan het revalidatie proces.

- Heeft u ook inspraak met therapieën?

Nee, dus het is echt alleen faciliteren en niet op inhoud, ik kan alleen iets vinden en roepen. Ik kan dus verder alleen mijn mening geven.

3. Wat zou u ervan vinden om honden te gebruiken binnen het huidige revalidatietraject, levert het wat op?

Als het bewezen is dat het werkt dan zou het heel goed kunnen. En misschien ook als mensen houden van een hond, net als de katten die worden ingezet op de dementie afdelingen niet iedereen hield van een kat, maar voor de mensen die wel iets met een kat hadden zag je hoe goed het was dus dan denk je ja dat zou goed kunnen.

4. Hoe zou therapie met honden passen binnen het huidige revalidatietraject? (bijvoorbeeld alleen bij fysio of inzetten bij alle therapieën? Wie zou hier interesse in hebben?)

Ik weet het niet. Ik denk vooral bij de fysio als het wetenschappelijk bewezen is dat het iets doet met bewegen, je houding en dat soort dingen dan denk ik inderdaad aan de fysio, maar ik kan mij ook voorstellen dat bijvoorbeeld dat vanuit de welzijn medewerkers dat die iets doen met een hond en de cliënten dat kan ik mij ook wel voorstellen. Het welzijn van het dier vind ik ook erg belangrijk.

5. Welke voorwaarden stelt u aan de eventuele inzet van honden?

Het welzijn van het dier vind ik heel belangrijk dus dat het aansluit op de leefwereld van die hond dus er zullen honden zijn die het aankunnen en honden die het niet aankunnen. Net als met die blindengeleide honden. En je moet het wel op een hygiënische manier weten te doen hier. En wie gaat voor de hond zorgen.

6. Welke positieve punten ziet u?

Ik denk dat de ervaring wel leert dat een dier vaak iets oproept. Het maakt mensen wakker, het geeft een ander impuls. Dus ik denk zeker dat het een positief effect kan hebben. En misschien een sneller herstel en ook een stukje welzijn en dat het iets oproept waar mensen gelukkig van worden en blij door voelen. En dan denk ik in dit proces waarin ze ook vaak in een rouwproces zitten. Dat je afscheid moet nemen van functies is het ook fijn dat er zo iets is waar je blij van wordt.

7. Welke negatieve punten ziet u?

Je moet het zien te organiseren en de zorg van een hond. Maar met een stichting dan denk ik meer is er iemand allergisch dat soort dingen.

8. Wat zou u nodig hebben (bijscholing, tijd,) om optimaal gebruik te kunnen maken van honden tijdens uw rol in het revalidatietraject.

Ik zou de randvoorwaarden eerst heel goed in kaart willen hebben. Dus kennis hebben van de stichting, hoe ga je dat aanpakken en met de fysio en met de zorg overleggen hoe zij dat zien. Hoe kunnen we dit op een goede manier indelen, op een verantwoorde manier. En ik ben altijd wel voor iets uitproberen dus niet te veel ja maar in het begin maar ook eens kijken met een enthousiaste medewerker of fysio kijken hoe zien we dat

9. Denkt u dat er een behoefte is binnen Zorgspectrum aan honden die gebruikt worden tijdens de therapie?

Dat weet ik niet. Je hebt opzich best wel mensen hier die van het platteland komen. Dus ik denk dat er ook wel best veel mensen zijn die gewend zijn aan een hond. Maar ook zeker bij oudere merk je dat die het vaak fijn vinden om iets met een dier te doen.

Interview 4 Fysiotherapeut

Jolanda Vermeer - Scholten

1. Wat is uw functie binnen Zorgspectrum

Ik ben fysiotherapeut

2. Hoe draagt u bij aan het revalidatietraject?

Als fysiotherapeut dan. En dat omvat best nog wel een hoop want dat is een beetje afhankelijk van het niveau dat iemand binnenkomt. Bijvoorbeeld aanmeten van een rolstoel, rolstoel leren rijden, romp oefeningen. Want wat je ziet is bij CVA cliënten dat vaak de arm en het been aangedaan zijn, wat je wat minder ziet is dat de helft van de romp in feite aangedaan is en je romp is eigenlijk best wel de basis. Als daar de balans niet goed is dan kan je proberen te lopen wat je wil maar als je wegzakt dat zak je gewoon weg dus romp oefeningen, been oefeningen, arm oefeningen en balans oefeningen. Het is eigenlijk heel divers en heel breed.

3. Wat zou u ervan vinden om honden te gebruiken binnen het huidige revalidatietraject, levert het wat op?

Ik denk dat het eerst met de directie overlegd moet worden. Volgens mij mogen er wel honden in het gebouw. Dus ik zou zeggen probeer het maar uit. Wat mij betreft alles wat de client kan helpen. Om beter te worden en zo goed mogelijk weer terug te kunnen functioneren in het dagelijks leven. En als dat met een hond is dan sta ik daar zeker voor open.

4. Hoe zou therapie met honden passen binnen het huidige revalidatietraject? (bijvoorbeeld alleen bij fysio of inzetten bij alle therapieën? Wie zou hier interesse in hebben?)

Wat je misschien ook gelezen hebt is dat mensen soms ook een hun gezichtsveld is aangetast. Dat mensen soms ook links ergens tegen aan lopen en heel extreem hoor je soms ook wel eens dat mensen een bord eten hebben alleen de helft opeten en de andere helft echt niet zien. Dus denken dat ze klaar zijn en je zou je opzich kunnen voorstellen dat z'n hond de aandacht zou kunnen trekken naar de aangedane zijde. Ik denk dat het ook nog wel bij ergotherapieën zou passen. De fitnessgroepen die we hebben zijn niet specifiek CVA gericht. Bij de fitnessgroep zit iedereen door elkaar, maar de fitstrook daar zou het misschien wel bij kunnen al hoewel dat een vrij vast programma is. Ik zou dan denk ik beginnen met individuele therapieën.

5. Welke voorwaarden stelt u aan de eventuele inzet van honden?

Hygiëne denk ik. Ik weet dat er in ieder geval één collega is die niet tegen haren kan. Dus je moet het ook zeker in het team bespreken of andere collega's daar ook voor openstaan. Zelf vind ik ook dat de client niet bang moet zijn. Het moet wel een beetje een lieve hond zijn met een hoog aaibaarheid gehalte. De ene hond heeft natuurlijk veel meer uitstraling waarvan je denkt dat je die wel liever wil aaien.

6. Welke positieve punten ziet u?

Wat ik mij wel kan voorstellen. Ik ging vroeger toen mijn kinderen kleiner waren met de kinderen naar mijn werk. Ik denk kinderen maar ook dieren trekken vaak wel de aandacht. Dus ik denk wel en ook zeker hebben ze hier op de afdeling ook wel eens konijnen gehad. Dan zie je wel dat mensen die er van houden daar echt wel aandacht voor hebben en er blijer van worden dan kan ik die therapie met honden wel heel goed voorstellen. ik denk ook dat als iemand geen affiniteit heeft dan moet je het ook niet proberen. Ik denk dat als ik een CVA gehad zou hebben dat ik niet blij wordt van een hond. ook al ligt het er misschien aan wat voor een.

7. Welke negatieve punten ziet u?

Niet meteen een negatieve uitwerking. Misschien inderdaad hygiëne als een hond gaat kwijlen of haren verliest of als mensen allergisch zijn

8. Wat zou u nodig hebben (bijscholing, tijd,) om optimaal gebruik te kunnen maken van honden tijdens uw rol in het revalidatietraject.

Ik denk wel extra tijd. Want dat is dan een soort pilot die je gaat draaien kan ik mij voorstellen en dat moet er dan wel weer bij. Je zou in ieder geval ook wel een keer een gesprek willen hebben met iemand van de stichting om te kijken wat wordt er van ons verwacht. Wat kan wel, wat kan niet

- **Sta je er zelf voor open ook al heeft u niet echt affiniteit met honden? zouden andere collega's er open voor staan?**

Ik heb geen affiniteit met honden maar ik sta er wel voor open om het te doen. Ik heb wel mindere ervaringen gehad honden maar zou het wel willen uitproberen. Vooral als er iemand langs zou komen met een getraind iemand met een hulphond die niemand wat kwaad zou doen. Dan zou ik het wel doen.

9. Denkt u dat er een behoefte is binnen Zorgspectrum aan honden die gebruikt worden tijdens de therapie?

ik heb er nog nooit iemand over gehoord dat ze er echt behoefte aan hebben om honden in te zetten. Maar als je het zo zegt zou ik er wel nieuwsgierig naar zijn. Als het verbetering zou opleveren zeker. Ik weet natuurlijk niet wat het kostenplaatje is en of Zorgspectrum daar aan deel wil nemen. Dat is niet mijn functie. Ik zou wel denken dat je een keer een pilot zou kunnen draaien. Je zou een nieuwe groep in het leven kunnen roepen als het specifiek voor CVA cliënten is.

Bijlage 3 Uitwerking codering

Bron	Tekst	Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
Interview 1	Wat ik voornamelijk belangrijk vind is dat de mens voorop komt te staan, luisteren naar de mensen en de behoeftes	mensen voorop, behoeftes mensen	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Samenspraak met de patiënt en het behandelteam, doelen opstellen en voornamelijk openheid en eerlijkheid	samenspraak	overleg tussen medewerkers	overleg tussen medewerkers
	Een waardevolle toevoeging kan zijn voor mensen die het niet zien zitten of de concentratie niet lang vast kunnen houden dat ze toch geconcentreerder de taak uitvoeren	geconcentreerder, niet zien zitten	vast zitten in revalidatie	
	Ook het mentale want mensen knappen altijd op van dieren omdat ze dieren leuk vinden en toch een positief momentje eruit halen	mentaal opknappen, positief moment	positiviteit, psychologische vooruitgang	positiviteit, psychologische vooruitgang
	Per individu moet kijken hoe de revalidatie gaat en ook voornamelijk bij CVA cliënten in moet zetten die het gevoel heeft dat zijn revalidatie stil staat	per revalidatie kijken, revalidatie staat stil	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Wij hebben hier arm en handgroep, fitnessgroep en ik dat dat het daarbij belangrijk is dat je het in kan zetten bij een fitnessgroep	inzetten fitnessgroep	fysiotherapie	fysiotherapie
	Als de hond erbij is durf je toch altijd wat meer je grenzen te verleggen	grenzen verleggen	grenzen verleggen	
	Als de hond erbij is durf je toch altijd wat meer je grenzen te verleggen	grenzen verleggen	grenzen verleggen	
	Ik denk niet dat alle honden geschikt zijn voor therapie met honden	niet allemaal geschikt	geschiktheid hond	
	Therapeut die daar bij betrokken is ook wel een connectie heeft met de hond	connectie met hond	therapeut connectie met hond	
	Hond niet dingen gaat doen die hij eigenlijk niet mag doen	ongehoorzaamheid hond	onvoorspelbaarheid hond	geschiktheid hond
	Dit het doel is dat de hond erbij is en dat hij niet voor andere doeleinden gebruikt gaat worden	duidelijk doel	doel stellen	doel stellen
	Meer beweging, positiviteit en ook dat de hond gaat zorgen voor een stukje doorzettingsvermogen	meer beweging, positiviteit, doorzettingsvermogen	positiviteit, psychologische vooruitgang	positiviteit, psychologische vooruitgang
	Wij kunnen allemaal ziektes bij ons dragen dus daar zie ik niet echt een negatief punt in	geen ziektes		
	Iemand met een CVA revalidatie naar huis gaat en in een keer de hond niet meer heeft en dan in een neerwaartse spiraal komt omdat diegene de hond mist	hechten aan hond	hechten aan hond	
	Belangrijk is dat de therapeuten die met de hond gaan werken ook echt geschoold gaan worden	scholing therapeuten	scholing therapeut	
	Hoe reageert een hond op jou, hoe reageert een hond op de mensen	reactie hond	geschiktheid hond	geschiktheid hond
	Uit bed gaan is voor sommige mensen als een best wel een grote stap en ik denk zeker dat de hond daar ook ingezet voor kan gaan worden	gebruiken uit bed stappen		
	Zeker als toegevoegde waarde hier willen hebben op het werk	toegevoege waarde	doel stellen	doel stellen
Interview 2	Echt heel erg leuk en afleiding als je van honden houd en dieren houd en is het echt de aanspraak die je maakt	afleiding, houden van honden	afleiding	
	Psychologisch vlak een toevoeging kan zijn	psychologische toevoeging	psychologische vooruitgang	psychologische vooruitgang
	Fysio ook voor balans	balans, fysiotherapie	fysiotherapie	fysiotherapie
	Dat het veilig is	veiligheid	onvoorspelbaarheid hond	geschiktheid hond
	Dus je moet een goede maat hond hebben	hond op maat	geschiktheid hond	geschiktheid hond
	Patiënt moet er mee akkoord zijn	akkoord patient	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Ik denk wel dat er genoeg wetenschappelijk bewijs moet zijn	wetenschappelijk bewijs	wetenschappelijk bewijs	wetenschappelijk bewijs
	Dat het dier zelf ook vriendelijk wordt behandeld dus niet als een oefenapparaat maar als een dier	welzijn dier	welzijn dier	welzijn dier
	Stressreductie en ik denk dus ook psychologisch gezien dat het gunstig kan zijn	stressreductie, psychologisch gunstig	psychologische vooruitgang	psychologische vooruitgang
	Het beest onverwachte dingen kan doen dus dat hij toch bijt of dat hij iemand omtrekt of dat iemand er over struikelt en valt of zorgt voor te veel valgevaar	onvoorspelbaarheid, valgevaar	onvoorspelbaarheid hond	geschiktheid hond

	Toch als negatief punt dat een beest toch gestrest raakt. En dat het dierenwelzijn ook heel belangrijk is	stress van het dier, dierenwelzijn	welzijn dier	welzijn dier
	Als er genoeg wetenschappelijk bewijs is dat honden de revalidatie duur verkorten	duur verkorten	duur verkorten	duur verkorten
interview 3	Als het bewezen is dat het werkt dan zou het heel goed kunnen	wetenschappelijk bewijs	wetenschappelijk bewijs	wetenschappelijk bewijs
	En misschien ook als mensen houden van een hond	houden van honden	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Ik denk vooral bij de fysio als het wetenschappelijk bewezen is dat het iets doet met bewegen	fysiotherapie, wetenschappelijk bewijs	fysiotherapie, wetenschappelijk bewijs	fysiotherapie, wetenschappelijk bewijs
	Het welzijn van het dier vind ik ook erg belangrijk	welzijn dier	welzijn dier	welzijn dier
	En je moet het wel op een hygiënische manier weten te doen hier	hygiene	hygiene	hygiene
	De ervaring wel leert dat een dier vaak iets oproept	dier roept op	positiviteit	positiviteit
	Ik denk zeker dat het een positief effect kan hebben. En misschien een sneller herstel en ook een stukje welzijn en dat het iets oproept waar mensen gelukkig van worden en blij door voelen	positief effect, sneller herstel, welzijn clienten, gelukkig gevoel	positiviteit , duur verkorten	positiviteit, duur verkorten
	En dan denk ik in dit proces waarin ze ook vaak in een rouwproces zitten. Dat je afscheid moet nemen van functies is het ook fijn dat er zo iets is waar je blij van wordt	rouwproces, blij worden	positiviteit	positiviteit
	Je moet het zien te organiseren en de zorg van een hond	organisatie, zorg hond	overleg tussen medewerkers	overleg tussen medewerkers
	Is er iemand allergisch	allergie	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Ik zou de randvoorwaarden eerst heel goed in kaart willen hebben.	randvoorwaarden	overleg stichting	
	Dus kennis hebben van de stichting, hoe ga je dat aanpakken en met de fysio en met de zorg overleggen hoe zij dat zien. Hoe kunnen we dit op een goede manier indelen, op een verantwoorde manier.	hoe aanpakken, overleg medewerkers, verantwoord	overleg tussen medewerkers	overleg tussen medewerkers
interview 4	Ik denk dat het eerst met de directie overlegd moet worden	overleg directie	overleg tussen medewerkers	overleg tussen medewerkers
	Wat mij betreft alles wat de client kan helpen. Om beter te worden en zo goed mogelijk weer terug te kunnen functioneren in het dagelijks leven. En als dat met een hond is dan sta ik daar zeker voor open	helpen clienten, weer functioneren, open voor honden	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Maar de fitstrook daar zou het misschien wel bij kunnen al hoewel dat een vrij vast programma is. Ik zou dan denk ik beginnen met individuele therapieën.	fitstrook, individuele therapieën	fysiotherapie	fysiotherapie
	Ik denk dat het ook nog wel bij ergotherapieën zou passen	passend ergotherapie	ergotherapie	
	Hygiëne denk ik. Ik weet dat er in ieder geval één collega is die niet tegen haren kan	hygiene	hygiene	hygiene
	Dus je moet het ook zeker in het team bespreken of andere collega's daar ook voor openstaan	openstaan collega's	overleg tussen medewerkers	overleg tussen medewerkers
	Zelf vind ik ook dat de client niet bang moet zijn	geen angst client	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Dan zie je wel dat mensen die er van houden daar echt wel aandacht voor hebben en er blijer van worden dan kan ik die therapie met honden wel heel goed voorstellen	blijer worden	positiviteit	positiviteit
	Ik denk ook dat als iemand geen affiniteit heeft dan moet je het ook niet proberen	affiniteit honden	afhankelijk behoefte client	afhankelijk behoefte client
	Hygiëne als een hond gaat kwijlen of haren verliest of als mensen allergisch zijn	hygiene, allergie	hygiene	hygiene
	Ik denk wel extra tijd. Want dat is dan een soort pilot die je gaat draaien kan ik mij voorstellen en dat moet er dan wel weer bij	extra tijd, pilot	extra tijd	
	Je zou in ieder geval ook wel een keer een gesprek willen hebben met iemand van de stichting om te kijken wat wordt er van ons verwacht	gesprek stichting	overleg stichting	
	Voorals er iemand langs zou komen met een getraind iemand met een hulphond die niemand wat kwaad zou doen	ervaren trainer	ervaren trainer	
	Als het verbetering zou opleveren zeker	verbetering opleveren	duur verkorten	duur verkorten
	Ik weet natuurlijk niet wat het kostenplaatje is en of Zorgspectrum daar aan deel wil nemen	kostenplaatje	kosten	

Checklist schriftelijk rapporteren

Naam: **Yoska Oolbekkink**

Klas: **4DG**

Datum: **09-08-2021**

Titel verslag:

Therapie met honden voor ouderen met een CVA op een revalidatie afdeling

1. Het taalgebruik:

- ☐ Bevat niet meer dan drie grammaticale, spel- en typefouten per duizend woorden*

Bij meer dan drie fouten per duizend woorden is het rapport/verslag afgekeurd!

- ☐ Heeft een adequate interpunctie*
- ☐ Is afgestemd op de gekozen doelgroep (juiste stijl)*
- ☐ Laat een zakelijke en actieve schrijfstijl zien*
- ☐ Bevat geen persoonlijke voornaamwoorden*

2. Het rapport/verslag:

- ☐ Is ingebonden (hard copy)*
- ☐ Is vrij van plagiaat* (zie examenreglement)

3. De omslag:

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)

4. De titelpagina/het titelblad:

- ☐ Heeft een specifieke titel*
- ☐ Vermeldt de auteur(s)*
- ☐ Vermeldt de plaats en de datum*
- ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)*

5. Het voorwoord:

- ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport/verslag
- ☐ Bevat persoonlijke bedankjes (persoonlijke voornaamwoorden toegestaan)

6. De inhoudsopgave:

- ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport/verslag*
- ☐ Vermeldt de samenvatting en de bijlage(n)
- ☐ Is overzichtelijk
- ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing

7. De samenvatting:

- ☐ Is een verkorte versie van het gehele rapport/verslag
- ☐ Bevat conclusies
- ☐ Bevat geen persoonlijke mening
- ☐ Is gestructureerd
- ☐ Is zakelijk geschreven
- ☐ Staat direct na de inhoudsopgave

8. De inleiding:

- ☐ Is hoofdstuk 1*
- ☐ Nodigt uit tot lezen
- ☐ Beschrijft het onderzoekskader*
- ☐ Beschrijft de probleemstelling*
- ☐ Vermeldt het doel*

- ☐ Geeft informatie over de gevolgde onderzoeksmethode*
- ☐ Geeft kort de inhoud per hoofdstuk van het rapport/verslag weer*

9. De (opmaak van de) kern:

- ☐ Bestaat uit genummerde hoofdstukken, paragrafen en sub paragrafen (maximaal drie niveaus)*
- ☐ Deze zijn verschillend in opmaak*
- ☐ De hoofdstukken en (sub)paragrafen hebben een passende titel
- ☐ Een hoofdstuk beslaat ten minste één pagina
- ☐ Een nieuw hoofdstuk begint op een nieuwe pagina
- ☐ De zinnen lopen door (geen 'enter' binnen een alinea gebruiken)
- ☐ De figuren zijn (door)genummerd en hebben een passende titel*
- ☐ De tabellen zijn (door) genummerd en hebben een passende titel*
- ☐ In de tekst zijn er verwijzingen naar figuren en/of tabellen*
- ☐ De tekst bevat verwijzing naar de desbetreffende bijlage(n)
- ☐ De pagina's zijn genummerd*
- ☐ De pagina's hebben een aantrekkelijke opmaak

10. De discussie:

- ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
- ☐ Geeft de valide argumentatie weer
- ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen

11. De conclusies en aanbevelingen:

- ☐ De conclusies zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ De aanbevelingen zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ Bevatten geen nieuwe informatie*

12. De bronvermelding:

- ☐ In de tekst is conform de geldende APA-normen* (zie intranet)

13. De literatuurlijst:

- ☐ Is opgesteld conform de geldende APA-normen* (zie intranet)

14. De bijlagen:

- ☐ Zijn genummerd
- ☐ Zijn voorzien van een passende titel
- ☐ Bevatten geen eigen analyse

